

Naturforvaltning i Skåne

På en studietur til Sverige fik vi blandt andet indtryk af, at den højere grad af positive incitamenter og lodsejerinddragelse kan skabe gode resultater.

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Midt i juni blev der gennemført en studietur til et udvalg af naturområder i Skåne arrangeret af den svenskboende dansker Martin Stoltze. Formålet var at få mere viden om, hvordan naturforvaltningen er tilrettelagt i Sverige, og se om vi i Danmark kan lære noget af svenskerne. På turen deltog naturmedarbejdere i kommuner, NaturErhvervstyrelsen, naturdebattører, medlemmer fra flere grønne organisationer og repræsentanter fra landbruget.

Som DLBR-rådgivere kom vi hjem med et indtryk af en meget effektiv og brugernær forvaltning, som lægger stor vægt på monitoring og indsatsvurdering, og som har en nær kontakt hele vejen fra den statslige forvaltningsmyndighed til den private lodsejer. Nedenfor sammenligner vi, ud fra vores erfaringer, den naturforvaltning vi mødte i Skåne med den vi kender her hjemmefra.

Beskyttelse af naturarealer

I Sverige er der ikke en generel national beskyttelse af naturarealer i lighed med den danske Naturbeskyttelseslov. Arealer er først beskyttede, når de omfattes af et naturreservat eller en fredning. Til gengæld er tilskuddet til naturpleje bundet op på plejeplaner, som knytter sig direkte til arealet.

Billede 1. Den lille smukke bakkegøgeurt (Neotinea ustulata) kendes kun fra ganske få lokaliteter i Danmark, blandt andet ved Villestrup Å. Her fra Hobjärsbacka, et overdrev med plejegræsaftale med uden formel naturbeskyttelse. Foto: Mette Hesselholt Henne Hansen

Naturreservater

Sverige har ikke en Naturbeskyttelseslov som i Danmark. Derfor har myndighederne et væsentligt incitament til at få etableret reservater for at beskytte naturværdier. Mange naturarealer er dog ikke i overhængende fare for opdyrkning, da de ofte ikke er dyrkningsegne pga. sten på arealerne, men de kan for eksempel blive tilplantet.

Oprettelse af nye naturreservater

Myndighederne monitorer løbende interessante naturområder med henblik på etablering af nye naturreservater. Sammenhængende natur er en prioritet i udpegningen, men reservater kan godt etableres for mindre områder. Ofte er det dog en lang proces at lave reservater, og arealudvælgelsen foregår i dialog med lodsejerne. Erfaringen er, at de fleste lodsejere gerne vil være med.

Når et areal er blevet udpeget som naturreservat, står Lensstyrelsen for f.eks. rydning og hegning og anden pleje, der sikrer, at målene for det enkelte naturområde bliver nået. Det er et godt incitament for lodsejerne, at Lensstyrelsen står for at klargøre arealerne ved f.eks. at opstille hegn.

Ved naturreservatets oprettelse bliver der sat en række naturmål. Målene handler f.eks. om, hvilke arter man ønsker at fremme, samt hvilken strukturstilstand man ønsker på arealet. Ud fra disse mål bliver der udarbejdet en ideal-plejeplan, hvor der ikke tages hensyn til økonomien. Den egentlig pleje bliver foretaget herudfra, efter en prioritering af de tilgængelige ressourcer.

Efter oprettelsen af et reservat foretager Lensstyrelsen løbende en vurdering af tilstødende arealer med henblik på eventuel udvidelse, da sammenhængende naturarealer er et overordnet mål.

Erstatning og tabt driftsindkomst

Lodsejer får erstatning for tabt driftsindkomst på arealet plus 25%. Det kommer mest til udbetaling for skovarealer, hvor træerne skal ryddes. På græsarealer medfører udpegninger ofte ikke nogen nedgang i indkomsten, da den hidtidige drift ofte fortsætter på arealerne. Der er i sidste ende mulighed for ekspropriation, men det bliver sjældent brugt.

Indsatsen i naturforvaltningen prioriteres ud fra naturkvaliteten. Naturkvaliteten bestemmes ved monitoring ikke ud fra, hvorvidt områderne er udpeget som Natura 2000. Derfor indeholder naturreservaterne både arealer inden for og uden for Natura 2000. Naturreservaterne består udelukkende af områder, som faktisk henligger som natur, eller som omlægges til retablering af natur umiddelbart efter oprettelsen. I Skåne er der

pt. syv mand beskæftiget med monitorering, udpegning og oprettelse af reservater. Der oprettes årligt ca. et nyt reservat pr. årsværk. Igangsættelse af pleje og opfølgning bliver foretaget fra et andet kontor. Der afsættes årligt et beløb til oprettelse og drift - i år 17 millioner. Der skal ske en prioritering mellem de to afdelinger om midlerne. Det betyder, at jo flere reservater der bliver oprettet, jo færre midler er der til den efterfølgende pleje.

Driftsafdelingen har i øjeblikket hjælp til det praktiske arbejde fra 130 fuldtidsbeskæftigede langtidsledige om året. De arbejder som naturplejere, f.eks. ved at slå genopvækst på arealer der er ryddede.

Driftsafdelingen følger op på plejen af arealerne

Erfaringerne er, at når der bliver oprettet et naturreservat, så bliver naturværdierne mere tydelige, og der opstår en større forståelse for, at arealerne skal beskyttes – både hos landmændene og lokalbefolkningen. Der bliver etableret gode adgangsforhold rundt i naturreservaterne i forbindelse med oprettelse og pleje. Da Sverige i forvejen har allemandsret, giver det normalt ikke problemer, at der bliver etableret bedre adgangsforhold. Det letter blot færdslen rundt i naturen.

Når der bliver etableret græsning i et naturreservat, kommunikerer Lensstyrelsen direkte med dyreholderen og laver opfølgning på, om græsningen har den ønskede effekt, eller hvordan den kan optimeres i forhold til naturmålene.

Billede 2. I Kumlan-Drakamöllan naturreservat fortæller Johan Johnmark fra Lensstyrelsen om pleje og udvikling af reservatet. Riggær og hedebakker minder umiddelbart om Mols Bjerge, men artsrigdommen er større. Foto: Mette Hesselholt Henne Hansen.

Naturpleje udenfor reservaterne

Da et areal ikke opnår beskyttelse alene ud fra naturindhold, har de svenske lodsejere umiddelbart friere forvaltningsret på deres arealer. De modtager dog også mere grundig information om, hvilke naturværdier der findes på deres arealer, og hvordan de bedst forvalter dem. Dette skyldes at miljøtilsagn, eksempelvis arealtilskud til afgræsning, er knyttet direkte til en plejeplan for det konkrete areal. Her findes to støttesatser afhængig af arealets naturværdier, som findes ved monitorering: en grundsats på 2200 SEK/ha og en forhøjet sats på 2600 SEK/ha for områder med "særskilt værd" (særlig værdi). Det betyder også, at hvis et areal udvikler sig positivt som følge af plejen, vil tilskudssatsen ved næste ansøgningsrunde blive højere.

Tilskud til naturpleje

Tilsagnene kan kombineres med enkeltbetaling: Hvis et areal som følge af naturmålsætningerne ikke kan opnå enkeltbetaling (for eksempel på grund af for mange træer eller sten på arealet), så kompenserer myndighederne med et tillæg svarende til enkeltbetaling.

De kontrolkrav, som tilsagnene til naturpleje bliver vurderet ud fra, er knyttet til konkrete plejeplaner. De sanktioner der bliver givet, hvis lodsejeren ikke lever op til kontrollen, er sædvanligvis mere lempelige end herhjemme: Eksempelvis vil man kun i meget grelle tilfælde kræve tilbagebetaling af tidligere års tilskud.

Ud over arealtilskuddene er der målrettede midler til naturpleje på særlige naturtyper. Eksempelvis findes et nationalt rigkærsprogram, hvor man kan søge midler til pleje af rigkær. Der findes også særlige indsatsprogrammer for truede arter, som fortsat er i tilbagegang på trods af arealindsatserne. For disse arter bliver der udarbejdet et dataark med virkemidler, og arealer som rummer arterne, kan ud fra dette søge nationale midler til en målrettet indsats.

Billede 3. Sortpletet blåfugl (*Maculinea arion*) på sin værtsplante timian. Arten har tidligere

været udbredt i hele Danmark og er knyttet til tørre, sandede overdrev. Findes i dag kun på én lokalitet, Høvblege ved Møn. Foto: Mette Hesselholt Henne Hansen.

Konklusioner

Selvom den skånske model ikke rummer den grundbeskyttelse, som vi har i Danmark i naturbeskyttelsesloven, så har vi indtryk af, at den højere grad af positive incitamenter og lodsejerinddragelse kan skabe gode resultater.

Vi så i Sverige adskillige arter af dyr og planter, som vi i Danmark har mistet på grund af tab af levesteder, uden at de i Sverige har en Naturbeskyttelseslov

Det er naturligvis i høj grad også begrundet i, at Sverige har et langt større areal end Danmark og dermed som udgangspunkt flere steder med relativt uberørt natur og arealer, der aldrig har været omlagt. Der findes heller ikke landbrugsarealer eller husdyrproduktion inde i naturreservaterne, ud over græsningsdyr. I Skåne er der en meget lav tæthed af husdyr og dermed ikke de konflikter og restriktioner ift. husdyr, som vi har i Danmark mellem landbrugs-produktion og natur.

Den største kontrast mellem den danske naturforvaltning og den svenske var nok svenskernes store indsats for monitoring og opsætning af klare mål med naturplejen inden en naturindsats blev påbegyndt, samt opfølgning, rådgivning til lodsejerne og evaluering undervejs. Herhjemme får vi af og til indtryk af, at virkemidler som hegning og græsning i et naturprojekt bliver mål i sig selv, hvor virkemidlerne i Sverige bliver evalueret i forhold til de naturkvalitetsmål, der ligger til grund for dem på hvert enkelt naturareal. Det virker måske mere indsatsstungt, men ser ud til i sidste ende at være mere effektivt.

Billede 4. Den elegante røde glente (*Milvus migrans*) er allestedsnærværende i Skåne med over tusinde ynglepar. Her med redemateriale. Foto: Mette Hesselholt Henne Hansen.

Forfattere til denne artikel: Mette Hesselholt Henne Hansen (Agri Nord), Eja Lund (LMO), Heidi Buur Holbeck (Videncentret for Landbrug).